

Boekbespreking

Deist, FE and Le Roux, JH 1987 -
Revolution and reinterpretation.
Chapters from the history of Israel

Kaapstad: Tafelberg. (The literature
of the Old Testament 4). 199 bladsye.
Prys 29,50. Ook in Afrikaans
besikbaar

Resensent: Dr PJ Botha

In hierdie vierde aflewering van 'n reeks oor die literatuur van die Ou Testament, gaan dit (soos die subtitel aandui) eintlik oor die *geskiedskrywing* van die volk Israel. Die eerste hoofstuk handel oor die filosofiese onderbou en ontwikkeling van die historiografie in die algemeen, terwyl die tweede hoofstuk die bronne vir en procedure van 'n geskiedskrywing van spesifiek die volk Israel in oënskou neem.

Die twee elemente van die hoof-titel van die boek kom dan in hoofstuk 3 en 4 onderskeidelik ter sprake waar twee segmente van Israel se geskiedenis ter illustrasie van die historiografiese riglyne in hoofstuk 1 en 2 bespreek word - 'rewolusie' verwys na die veranderinge waarby die volk Israel gedurende die negende eeu vC moes aanpas en in besonder die rewolusie onder Jehu, terwyl 'reïnterpretasie' na die teologiese besinning verwys wat die verwoesting van die tempel voorafgegaan en daarop gevolg het. Die

eerste is dus 'n voorbeeld van sosiale geskiedskrywing en die tweede van 'n 'geskiedenis van teologie'.

Hoewel die literatuur van die Ou Testament dus wel ter sprake kom (Deut, 1 en 2 Kon, 2 Kron, Esra, Jer, Klaagl, Eseeg, Jes, Hag, Sag en Mal word bespreek), val die klem hier op die gebruikswaarde van die teks met die oog op enersyds geskiedskrywing van Israel en andersyds die rekonstruksie van die ontstaansagtergrond van die literatuur van die Ou Testament.

Die hoë standaard van teologiese vakmanskap en die besonder gebruikersgunstige formaat waarmee lesers van die ander dele in hierdie reeks bederf is, begroet mens nog eens uit die bladsye van hierdie werk. Elke genommerde paragraaf bevat 'n kort opsomming in die kantlyn en elke hoofstuk word aan die einde in hoof-trekke saamgevat, wat die boek as studiegids besonder bruikbaar maak. Die skrywers het moeite gedoen om die teks aan te vul met 'n magdom foto's, sketse, kaarte en diagramme om sodoende substansie te verleen aan die implisiete betoog op bladsy 1 (vgl bl 30) dat geskiedenis nie 'n vervelige onderwerp is nie!

Geskiedenis is nie alleen nie vervelig nie, dis ook 'n gespesialiseerde wetenskap. In die eerste hoofstuk gee Deist 'n kritiese uiteensetting van die filosofiese grondslae wat in die historiografie 'n rol gespeel het. Die groei van die wetenskap onder invloed van die rasionalisme, naturalisme, romantisme, historisme en positivisme word

bespreek. Sommige algemene wanopvattinge word reggestel, soos dat Leopold von Ranke se beroemde formule van *wie es eigentlich gewesen ist* sou beteken dat die gebeure van honderde jare gelede presies gerekonstrueer moet word. Gekant teen die romantisme, het Von Ranke bedoel dat daar gestreef moet word om die unieke kwaliteit van gebeure in die verlede te verstaan in plaas daarvan dat die algemene aspekte, die 'lesse van die geskiedenis', daaruit geabstraheer moet word (bl 13).

Wanneer Deist eindelijk opsommend definieer waaroor dit in die historiografie gaan (bl 30), tree 'n paar sleutelbegrippe duidelik na vore: Geskiedenis behels die verhaal van 'n *gemeenskap* (of deel daarvan) waarin gestreef word om die gemeenskap binne sy volledige konteks te *verstaan* sodat die veranderinge daarin *verklaar* kan word, en die mense van *vandag* hulle vryheid en kreatiwiteit verantwoordelik kan gebruik in die lig van hulle begrip van die omstandighede waaronder gemeenskappe gewoonlik verander en van die kragte wat sodanige verandering meebring.

Uit hierdie omskrywing blyk duidelik dat 'n prominente rol aan die bydrae van die sosiale wetenskappe tot die historiografie toegeken word. Geskiedenis het met gemeenskappe te doen en die hele spektrum van sosiale determinante het dus 'n bydrae te lewer. Naas fisieke (byvoorbeeld die geografie) en ekonomiese faktore, word politiek, godsdiens, gebruike,

intriges, ensovoorts, in berekening gebring. 'n Sosiologies-antropologiese konsep van 'n gemeenskap in die proses van verandering van 'n landboukultuur na 'n industriële en verstedelike kultuur word dan ook in hoofstuk 3 as vertrekpunt gebruik vir verstaan van die negende eeu voor Christus (bl 47). In die ondersoek na die geskiedenis van Israel in die vroeë negende eeu, word aspekte soos die demografie, godsdiens, regspraak en politiek (bl 57-70) in die gemeenskapslewe in berekening gebring. Die resulterende analise van die dinamiek van verandering is baie oortuigend en bied in vele opsigte verrassende insigte.

In die definisie van historiografie word ook klem gelê op die belang van die historikus se vermoë om die verhouding tussen stelle gegewens te *verduidelik* en sodoende die *verstaan* van 'n gemeenskap of opeenvolging van gebeure moontlik te maak. Dit lei later tot die vraag watter soort geskiedenis die geskiedskrywer wil skryf (bl 43). Hy moet bewustelik 'n bepaalde model kies waarbinne hy die feite wil interpreteer. Versuim om hierdie keuse te maak, kom neer op die gebruik van 'n onbewuste en minder verfynde model wat logiese spronge, ad hoc beslissings en verbeeldingsvlugte tot gevolg het, aldus die skrywers (bl 45).

'n Interessante aspek van Deist se siening van die historiografie is die feit dat dit nie 'n suiwer deskriptiewe wetenskap is nie. In die geskiedenis lê daar 'n boodskap opgesluit vir die

moderne mens, want begrip van die verandering van historiese gemeenskappe en die kragte wat deur sodanige verandering in beweging kom, kan die mens van vandag help om verantwoordelik te leef (bl 30). Soms word die leser gehelp om konklusies vir sy eie tyd te maak: Die spanning tussen ontwikkeling en etiek en die verhouding tussen koning en profeet (lees 'Kerk en staat') is nie irrelevant vir die moderne mens nie (bl 102 en 103). Daar word geen voorskrifte gemaak nie, maar die Suid-Afrikaanse leser kom duidelik onder die indruk dat sy eie samelewing en omstandighede in die oorsig oor Israel se geskiedenis in die negende eeu gereflekteer word (bl 101).

Teen die agtergrond van die groot hoeveelheid bestaande geskiedenis oor Israel moet hierdie boek volgens die skrywers as 'n oefening en nie as unieke bydrae nie, gesien word (bl 56). Gemeet in terme van die kriterium wat hulle self stel, naamlik dat 'n geskiedenis nie waar of vals nie, maar meer of minder oortuigend is (bl 46), kan met vrymoedigheid beweer word dat die oefening geslaagd was en 'n sinvolle bydrae tot die 'nimmer-eindigende proses' van die historiografie (bl 33) maak. Hier en daar word afleidings gemaak wat die leser laat wonder of die model van interpretasie wat gekies is, nie te hoë eise aan die beskikbare bronne stel nie. So byvoorbeeld word die Nabot-episode gesien as 'n voorbeeld van die botsing tussen 'n beleid van ekonomiese groei en 'n tradisio-

nele bestaans ekonomie, 'n insident wat tipies is van die gebeure van die tyd (bl 86). Nog 'n voorbeeld is waar Elia se rol polities (as verteenwoordiger van die patriotte en konserwatiewes) eerder as oorwegend godsdienstig verstaan word (bl 90). Nogtans slaag die skrywers daarin om uit die beskikbare gegewens 'n oortuigende legkaart van die Omriede- en Nimsiede-dinastieë en van die teologiese deining tussen 597 en 450 vC in Israel te teken.

Die vertaling wat tot die resensent se beskikking gestel is, is deur WK Winckler (hoofstuk 1-3) en HI Lederle (hoofstuk 4) gemaak. Beide vertalers slaag daarin om 'n maklik leesbare weergawe daar te stel wat kongruent is aan die hoë gehalte van die oorspronklike werk. Die boek is van 'n teks-sowel as 'n sakeregister voorsien en die uitgebreide bibliografie by elke hoofstuk is reserant en ter sake. Die aankoop, lees en referensiegebruik van hierdie boek word sonder voorbehoud aanbeveel.

De Villiers, PGR 1987 - Liberation theology and the Bible

Pretoria: Universiteit van Suid-Afrika. 76 bladsye. Prys R13,65 (avb uitgesluit)

Resensent: Ds PA Geysler

Dit blyk uit die voorwoord dat die artikels wat in hierdie publikasie

verskyn, lesings is wat oorspronklik by die CB Powell-Bybelsentrum aangebied is tydens 'n seminar oor die Bybel en Bevrydingsteologie. Die verstaan van die Bybel vanuit die perspektief van die Bevrydingsteologie is telkens gestel teenoor die verstaan van die Bybel vanuit 'n ander perspektief.

Die volgorde van die artikels is soos volg:

'n Inleidende artikel deur dr Mokgethi Motlhabi handel oor die aard van Bevrydingsteologie en kan as verwysingsraamwerk dien van waaroor dit in hierdie saak gaan. Dr Motlhabi word deur die redakteur beskryf as een van die toonaangewendes onder teoloë in ons land en iemand wat ook onlangs as redakteur van 'n publikasie oor Swart Teologie opgetree het. Sy artikel word beskryf as 'n duidelike uiteensetting van hierdie onderwerp vir die oningewyde. Na my oordeel kan hierdie artikel wel vir so 'n beskrywing kwalifiseer. Die waarde van dié artikel lê daarin dat die leser wat nie op 'n wyer front reeds oor hierdie saak ingelees is nie, 'n beeld kry van die verskeidenheid van strominge (veral drie) wat onder die een noemer van Bevrydingsteologie beskryf word, asook 'n indruk van die proses waardeur daar iets van 'n 'reënboogkoalisie' tussen hierdie strominge tot stand gekom het. Verder word ook die twee take van die sogenaamde Bevrydingsteologie, naamlik sy polemiese en konstruktiewe bydrae, kortliks aan die orde gestel. Die uiteindelijke skopus van hierdie per-

spektief is eweneens kortliks aangedui, naamlik dat dit gaan om die mens se onmenslike optrede teenoor sy medemens. Inderdaad 'n goeie oorsigtelike inleiding vir die oningewyde.

Die tweede artikel uit die pen van die bekende FE Deist handel oor 'How does a Marxist read the Bible?' Hierin word die reeds bekende uitgangspunt weer 'n keer beklemtoon dat elke mens waarskynlik 'n besondere perspektief het van waaruit hy die Bybel lees en gevolglik verskillende resultate lewer in die verstaan van die Bybel. Die Marxistiese poging om die energie in opponerende werklikhede te benut om wesenlike verandering (rewolusie) tot stand te bring, word op 'n verstaanbare en selfs grafiese wyse verduidelik. Ook die Marxistiese ontwerp waarvolgens daar eers 'n analise van 'n teks gedoen word (om ideologie te ontmasker) en daarna die gebruik van 'n teks aangedui word (om 'n nuwe paradigma te verskaf), word duidelik uiteengesit. Interessant is die bevinding dat wat metodes betref, daar weinig verskil tussen 'n Marxistiese en 'n ortodoks-Christelike omgang met Bybelse gegewens is. Die verskil wat wel bestaan, kom na vore vanuit die diametraal teenoorstaande perspektief op die werklikheid. Die ortodoks-Christelike perspektief op die wêreld is vertikaal (van bo) met verwysing na God-mens-verhoudinge; die prakties-Marxistiese perspektief is horisontaal (van onder) met verwysing na mens-medemensverhoudinge.

Die akademiese gevaar is ook duidelik uitgewys dat die Marxisme uiteindelik ook maar net een perspektief voorhou as die enigste ware standpunt en as sodanig word dit maar net die volgende verslawende ideologie.

Vervolgens kom twee artikels aan die orde waarin daar illustrasies gebied word hoe 'n mens met 'n Ou-Testamentiese en met 'n Nuwe-Testamentiese teks respektiewelik kan omgaan vanuit hierdie verskillende invalshoeke. In die artikel van Jurie le Roux (met die skrywe hiervan nog Ou-Testamentikus van Unisa - tans by UP) kom Jesaja 61 aan die beurt. Hierin toon hy op ondernemende en insiggewende wyse hoe vanuit twee perspektiewe met die teks gewerk kan word. Eerstens word vanuit die hoek van redding as teenswoordige werklikheid (materialistiese eksegesi) die aandag gefokus op die armes en onderdrukte in die samelewing en hulle 'bevryding' hier en nou. Tweedens word vanuit die gesigshoek van redding as toekomstige werklikheid na die teks gekyk en word daar erns gemaak met historiese gegewens om tot die gevolgtrekking te kom dat die 'armes' in die teks nie verwys na armes in die letterlike sin nie, maar na daardie Jode wat so deur die toestande in die post-eksiliese era ontmoedig is dat hulle aandag al meer na die toekoms gerig is vir die vervulling van God se beloftes.

In die laaste artikel van Pieter de Villiers, onder die titel 'The Gospel and the poor. Let us read Luke 4', stel

hy uitdruklik dat hy in sy analise van Lukas 4 dit bied as iemand wat nie die vooronderstellings van die Bevrydingsteologie in sy eie verwysingsraamwerk het nie. Tog word dit geskryf met iets van die bedoeling dat dit deel sal uitmaak (word) van 'n forum vir diskussie. Deel van sy gevolgtrekking is dat die gebruik van die term 'die armes' in die Evangelies in spesiek historiese konteks gesien moet word om tot so 'n noukeurige vasstelling van die betekenis daarvan te probeer kom as wat moontlik is. Die moeilikste vraag word ook aan die orde gestel, naamlik die eis om die relevansie van Bybelse gegewens vir ons situasie vandag helder te kan raaksien. In laasgenoemde vraag het die Bevrydingsteologie ons bewus gemaak van die voortgaande rol van strukture in ons samelewing en die moeilike kwessie van die Christen se betrokkenheid in die verandering van sulke strukture. Die antwoord word egter nie gebied nie, maar daar word verwys na ons voortdurende worsteling om saam met medegelowiges die Bybel te lees en te herlees.

Na my mening is dit die moeite werd om hierdie publikasie deur te lees vir 'n oorsig oor die saak van die Bevrydingsteologie, vir 'n perspektief oor die rol wat ons eie voorafingeneomenheid by die lees van tekste speel en vir die insiggewende illustrasies vanuit die Ou en Nuwe Testament van hoe hierdie verskillende 'lees' 'n mens ook uitbring by verskillende gevolgtrekkings, veral wanneer daar nie

rekening gehou word met òf die historiese òf die literêre konteks nie.

Kriel, JR 1988 - Removing medicine's cartesian mask. The problem of humanising medical education

Potchefstroom: PU vir CHO. Reeks F1: IRS-studiestuk No 245. 18 bladsye. Prys onbekend.

Resensent: Dr RM Naudé

Prof Kriel is verbonde aan die Centre for the Study of Medical Education aan die Universiteit van die Witwatersrand. Die publikasie is 'n weergawe van 'n toespraak wat gehou is by die konferensie van die Christian Medical Fellowship te Bloemfontein in 1986.

Die doel van die studiestuk is om aan te toon dat die mediese wetenskap vermenslik behoort te word wat die opleiding van medici en die behandeling van pasiënte betref. Die dehumanisering van die mediese wetenskap word as 'n feit aanvaar. Die dehumanisering word as 'n raamwerk gesien van filosofiese aannames wat aan die mediese wetenskap sy onmenslikheid verleen. Die teorie van die filosofiese onderbou lei onvermydelik tot 'n bepaalde praktyk. Die praktyk word beskryf as teorie-in-aksie (bl 4).

Die filosofie van René Descartes word beskou as die oorsaak van die dehumanisering van die mediese we-

tenskap. Die redenasie is dat Descartes 'n dualistiese opvatting van die mens leer wat meegebring het dat die gees van die mens verheerlik is terwyl 'n reduksie van die liggaam plaasgevind het. Dit het gelei tot 'n meganistiese siening van die liggaam wat die liggaam verdinglik het. Siekte word as gevolg hiervan gesien as 'n fout in die meganisme van die liggaam wat herstel kan word terwyl dit losgemaak word van die psigologiese, geestelike, sosiale en omgewingsaspekte. Prof Kriel trag om laasgenoemde vier aspekte terug te bring in die mediese wetenskap deur te onderskei tussen siekte (meganies) en ongesteldheid (hele mens), genesing (meganies) en herstel (hele mens). 'n Voorbeeld van sy benadering is die feit dat die meganistiese biomediese model groot publisiteit gee aan hartoorplantings terwyl vergeet word dat indien voorkomende aksies vroegtydig geneem is, hospitalisasie grootliks onnodig sou wees.

Prof Kriel het met sy benadering die knellende probleem binne die mediese etiek aangeraak en 'n bydrae gelewer wat in aanmerking geneem moet word. Daar is egter twee aspekte van sy beredenering wat bevreemte kan word. Dit is nie billik om Descartes sonder meer die sondebok van die meganistiese beskouing van die mediese wetenskap te maak nie. Alhoewel Descartes 'n dualistiese mensheid leer, stel hy tog dat die mens só nou verbonde aan sy liggaam is dat mens en liggaam saam 'n enkele iets uitmaak. Descartes het wel die lig-

gaam bevry van die geheimsinnige onbekendheid daarvan deur dit te beskryf as 'n werktuig wat saamgestel is uit bene, senuwees, spiere, are, bloed en vel. As dié beskrywing van die liggaam aanleiding gee tot 'n uitsluitlik meganistiese beskouing van die liggaam, berus dit op 'n eensydige verstaan van die filosofie van Descartes. Dit laat geen ruimte vir die eenheid van liggaam en gees by Descartes nie.

Die tweede aspek wat bevaagteken kan word, is die betrokkenheid van medici by die sosio-politieke situasie. Die beweging weg van die meganistiese na die menslike veronderstel nou ook dat medici direk betrokke moet raak by die verandering van strukture sodat nie alleen dieselfde tegnologie vir almal beskikbaar is nie, maar veral voorkomende dienste soos aandag aan broodsgreke, werkgeleenthede, bevolkingsgroei, behuising en lewenstyl gelewer kan word. Dit is sekerlik nie die taak van medici om op hierdie terreine direk betrokke te raak nie. Die noodsaaklikheid van die welsyn van die mens op al hierdie gebiede en die tersaaklikheid hiervan vir die gesondheid van die mens op mediese gebied kan deur medici bevorder word deur inligting aan die betrokke instansies wat hiervoor verantwoordelik is, te verskaf.

Die waarde van hierdie voordrag is geleë in die beklemtoning van die toekeer na menslikheid in die mediese wetenskap, omdat die mens die beeld van God is.

Ferguson, E 1987 - *Backgrounds of early Christianity*

Grand Rapids (Michigan): Eerdmans. 515 + xvii bladsye. Prys \$24.95 (VSA).

Resensent: Prof HF Stander

In hierdie werk bespreek Ferguson die politieke, sosiale en kulturele milieu van die vroeë Christendom. Hy self definieer sy doelstelling met hierdie boek soos volg:

'The purpose of this textbook on the backgrounds of early Christianity is to illumine the historical setting in as many of its ramifications as feasible, so that the student can use the available materials to determine what Christianity was in its early days. The better one sees and knows the background, the more clearly that person can see the cutting edge of Christianity' (p xv).

Hierdie doelstelling behels 'n geweldige breë studieterrrein wat slegs deur 'n bewese navorser met 'n suksesvolle wetenskaplike en akademiese loopbaan aangepak kan word. Die tema vereis dat die navorser 'n wye ervaringswêreld moet hê en dat hy reeds oor die jare tot 'n 'rypheid' moes ontwikkel het. Professor Everett Ferguson voldoen aan al hierdie vereistes. Daar het alreeds 'n wye verskeidenheid publikasies van hom in internasionale tydskrifte verskyn en verder het hierdie boek, soos hy self ook sê, oor 'n baie lang tydperk

gegroeï: Vanaf sy eerste ontmoeting met die materiaal as student aan Abilene Christian University, daarna as student en navorsingsassistent aan Harvard University, en deur al die jare heen wat hy onderrig gegee het oor die agtergrond van die Nuwe Testament en die vroeë Christendom.

Die fokus van hierdie werk is op die eerste eeu vC asook die eerste twee eeue nC gerig. Ten einde hierdie eeue, waarbinne die ontstaanstydperk van die Christendom geleë is, behoorlik in perspektief te plaas, ag die outeur dit dikwels nodig om 'n wyer agtergrond te gee van beide voor en na hierdie era.

In die eerste hoofstuk gee Ferguson 'n oorsig oor die politieke geskiedenis van die Hellenisties-Romeinse wêreld. Voorts bespreek hy die administrasie van stede en provinsies in die Romeinse Ryk. In die volgende hoofstuk behandel Ferguson die gemeenskaps- en kultuurlewe van vernameklik die eerste eeu nC en die volgende fasette daarvan word onder die loep geneem: Die militêre mag van die Romeinse Ryk, die sosiale klasse, slawerny, Romeinse burgerskap, Romeinse wetgewing, sosiale moraliteit, die ekonomie, plekke van vermaak, opvoeding, letterkunde en taal, kuns en argitektuur en laastens die klub- en verenigingslewe van die antieke mens.

In hoofstuk drie en vier behandel Ferguson die vernamste Hellenisties-Romeinse godsdienste en filosofieë onderskeidelik. Die langste hoofstuk

in die boek wy hy egter aan Judaïsme aangesien hy dit beskou as die belangrikste konteks van waaruit die Christendom ontstaan het. Judaïsme was egter nie 'n entiteit nie, maar dit het baie verskillende vorme aange neem. Ferguson beskou die tradisionele onderskeiding tussen Palestynse Judaïsme en die Judaïsme van die Hellenistiese Diaspora as ontoereikend aangesien dit hoogstens op 'n geografiese verskil dui. In die aanbieding van sy materiaal, slaag Ferguson daarin om enersyds die verskillende groeperinge binne Judaïsme na vore te bring, maar andersyds om nogtans die algemene of universele karaktertrekke daarvan te gee.

In die sesde en laaste hoofstuk van hierdie werk bespreek Ferguson die plek van die Christendom in die antieke wêreld. Hier word aandag gegee aan sake soos die houding van die heidene teenoor die Christene asook die wetlike status van die Christendom. Voorts kyk hy ook na aspekte wat die aanvaarding van die Christendom deur die heidene bemoeilik het, asook sake wat dit weer vergemaklik het.

Wat ek geweldig waardevol vind van die boek, is die uitgebreide bibliografie daarvan. Aan die begin van elke hoofstuk is daar 'n algemene bibliografie; aan die einde van elke onderafdeling binne die hoofstuk is daar weer 'n meer gespesialiseerde bibliografie oor die onderhawige saak. Ek het die bibliografieë van etlike van

die temas waarmee ek meer vertrouwd is, gefynkam en telkens was die mees gesaghebbende werke daaroor wel in die bibliografieë opgeneem. Mens kom net weer onder die indruk dat Ferguson werklik daarin geslaag het om 'n geweldige omvangryke gebied goed te beheers. Ek is oortuig dat hierdie bibliografieë elke keer 'n goeie 'wingspringplek' aan iemand sal gee indien hy verder oor 'n besondere tema wil gaan nalees.

'n Groot winspunt van hierdie werk is die feit dat heelwat aanhalings uit primêre tekste daarin opgeneem is. Sodoende word die leser aan 'n wye verskeidenheid van primêre tekste blootgestel. Die werk is ook voorsien van 'n baie volledige onderwerpsindeks asook 'n indeks van verwysings uit die Skrif. Daar is verskeie foto's in die boek, maar ongelukkig vind ek die kwaliteit daarvan nie altyd baie goed nie. Dit is dikwels so donker dat baie min detail daaruit waargeneem kan word en soms kan 'n mens inderdaad slegs die buitelyne van die afbeelding sien. As voorbeelde kan ek die foto's op bl 41, 152, 181 en veral op bl 322 noem. Dan is daar ook weer foto's wat so lig is dat 'n mens eweneens moeilik detailgegewens kan onderskei (kyk by die foto op bl 210). Nogtans is die foto's baie leersaam. Voorts wonder 'n mens hoekom daar geen landkaarte in die boek opgeneem is nie. Dit sou as 'n belangrike hulpmiddel vir die leser kon dien, veral in die eerste hoofstuk oor die politieke geskiedenis.

Ferguson het 'n aangename skryfstyl en sy materiaal is goed en logies georden. Hierdie werk is van hoogstaande gehalte en dit behoort in die biblioteek van elke universiteit te wees, asook in die persoonlike biblioteek van elke teologiese student, dominee en akademikus.

Durst, M 1987 - Die Eschatologie des Hilarius von Poitiers: Ein Beitrag zur Dogmengeschichte des vierten Jahrhunderts

Bonn: Verlag Norbert M Borengässer. 386 + xlv bladsye. Prys onbekend.

Resensent: Prof HF Stander

Hierdie werk is die gepubliseerde weergawe van Durst se proefskrif wat in 1984/85 by die Katholisch-Theologischen Fakultät van die Rheinischen Friedrich-Wilhelms-Universität ingehandig is. Dit is uitgegee as band 1 van 'n nuwe reeks wat sal verskyn onder die titel *HEREDITAS. Studien zur Alten Kirchengeschichte*.

Wat die formele aspekte van die resensie betref, kan die volgende gemeld word: Die boek het 'n hardeband; dit is stewig gebind en is op glanspapier gedruk. Die drukwerk is van hoë gehalte en die boek vertoon baie netjies.

Met hierdie studie het Durst die eskatologie van Hilarius, een van die belangrike biskoppe van die vierde

eeu, ondersoek. Soos Durst tereg opmerk, sentreer moderne navorsing oor Hilarius sterk op laasgenoemde se rol in die Ariaanse stryd. Wat Hilarius se teologie betref, val die soeklig gewoonlik op sy Christologie, soteriologie, pneumatologie en ekklesiologie, terwyl daar nog geen studies onderneem is oor sy eskatologie nie. Dit is veral merkwaardig as 'n mens in ag neem dat daar verskeie studies bestaan wat die eskatologie van ander Kerkvaders onder die loep neem. Durst het dus ongetwyfeld met hierdie werk van hom 'n leemte in die Patristiese studies gevul.

Die probleem waarvoor Durst te staan gekom het, was dat Hilarius nooit enige uitvoerige uiteensetting van sy leer oor die eskatologie gegee het nie. Dit het dus meegebring dat al die geskrifte van Hilarius vir uitsprake oor hierdie saak gefynkam moes word. Durst hou egter deeglik rekening met die feit dat so 'n metode wel tekortkominge het. In die eerste plek is Hilarius se werke oor 'n tydperk van ongeveer 15 jaar geskryf en daar kon gedurende hierdie periode 'n ontwikkeling in Hilarius se denke plaasgevind het. Ook verskil die konteks van elke uitspraak en dit maak dat die uitsprake nie altyd harmonies is nie. Tog het Durst daarin geslaag om 'n betreklik koherente sisteem oor Hilarius se eskatologie op te bou. As basis van sy studie het Durst al die werke gebruik waarvan Hilarius se outeurskap nie betwyfel word nie.

Durst neem die begrip 'eskato-

logie' baie wyd op en hy behandel ook ander gebiede wat daarmee ooreenstem. Hy verdeel sy werk in drie hoofdele.

In die eerste hoofdeel behandel Durst die tema 'Die dood'. Hy sê dat die voorstelling van die mens as 'n lewendige eenheid, bestaande uit 'n sterflike liggaam en 'n onsterflike siel, die filosofiese grondslag van Hilarius se eskatologie vorm. Hilarius deel die antieke siening dat die dood skeiding teweegbring tussen liggaam en siel. Dit verhinder egter nie vir Hilarius om nogtans die dood aan die gevolge van Adam se sonde toe te skryf nie. Aan die ander kant open die dood ook die weg vir Christus se heilswerk.

Vir Hilarius kan die dood nie as 'n eindpunt gesien word nie. Veel eerder baan dit die weg tot die verkryging van die ewige lewe, waarbinne Christus se verlossingswerk sentraal staan. Die mens verkry deel aan Christus se heilswerk deur die geloof, die doop en die eucharistie. Hilarius ken ook 'n belangrike rol toe aan boetedoening. Alhoewel boetedoening, anders as die voorafgaande drie aspekte, nie die eenheid van die mens met Christus bewerk nie, berei dit tog die mens voor vir die hiernamaals.

In die tweede hoofdeel van hierdie werk, bespreek Durst Hilarius se leer oor die onderwêreld, die tussentoe-stand en die doderyk. Net soos die meeste Kerkvaders, glo Hilarius dat die gestorwenes in die onderwêreld, dit wil sê op 'n hemelse plek, wag op die opstanding en die oordeelsdag. As terme vir hierdie onderwêreld, gebruik

Hilarius woorde soos *inferi* en *profundum* (asook woorde wat hiervan afgelei is). Die term *tartarus*, wat met meer heidense konnotasies gelaai is, word slegs tweemaal deur Hilarius gebruik, maar elke keer is dit in 'n poëtiese konteks. Volgens Hilarius is die *inferi* onder die aarde gesetel. Dit vorm dus die onderste laag van Hilarius se wêreldbeeld (hemel - aarde - onderaarde). Alle siele moet ná die dood na die onderwêreld gaan. Die martelare is die enigste uitsondering op die reël. Op grond van Openbaring 6: 9vv, reken Hilarius dat die martelare tydens die tussentoestand op 'n hemelse plek bly wat net onder die hemelse altaar gesetel is.

Volgens Hilarius bestaan die onderwêreld uit twee dele. Aan die een kant kry ons die regverdige siele wat deur die engele na die skoot van Abraham gedra word. Daar verkeer hulle in 'n toestand van rus, saligheid en vrede. Aan die ander kant kry ons die onregverdiges wat sonder enige begeleiding op 'n plek van smarte en lyding aankom. Laasgenoemde plek van smarte is dieper in die onderwêreld geleë en is deur 'n onoorbrugbare kloof geskei van eersgenoemde plek. Daar is geen getuienis in Hilarius se geskrifte van 'n derde plek vir die *medii* nie. Voorts leer Hilarius ook dat daar geen plek vir boete en bekering is in die onderwêreld nie.

Die derde en laaste hoofdeel van Durst se werk is gewy aan die voleinding van die wêreld. Die wêreld, wat Hilarius met die terme *mundus* en

saeculum aandui, is begrens: Dit het 'n begin en 'n einde. Die tyd van die voleinding van die wêreld is onbekend aan die mens. Ondanks hierdie onbekendheid, noem die biskop van Poitiers drie voortekens wat na die voleinding van die wêreld sal heenwys: a) opstande, b) valse profete en c) die optrede van die Antichris. Met die voleinding van die wêreld geskied die wederkoms van Christus tot oordeel. Dit gaan gepaard met a) die verskyning van Moses en Elia, b) die verskyning van 'n kruisteken aan die hemel en c) die geskal van trompette.

Die plek van die wederkoms en die versamelplek van die heiliges is, volgens Hilarius, die plek waar Christus se lyding plaasgevind het. Alhoewel Christus se tweede koms in heerlijkheid geskied - in teenstelling met die nederigheid van sy eerste koms - verskyn Christus in 'n menslike liggaam soos wat Hy tydens sy aardse bestaan gehad het. Sy engele begelei Hom en Hy is oor die hele aarde sigbaar. Met Christus se wederkoms begin die opstanding asook die hereniging van die mens se liggaam en siel.

Met die opstanding is daar drie kategorieë van mense: Die goddeloses wat tot die ewige straf opstaan; die regverdiges wat tot die hemelse heerlijkheid opstaan; 'n middelgroep (die sondaars) oor wie daar by die oordeel beslis moet word tot watter een van die twee groepe hulle tuis hoort. In die opstanding word alle mense gelykvormig en alle individuele

verskille word opgehef.

Christus sal as die regter optree aangesien die Vader dit aan Hom opgedra het. Die kriterium by die oordeel is die geloof, maar vir Hilarius was dit ten nouste gekoppel met werke. By die beklemtoning van die verdienstelikheid, word genade egter nie heeltemal uitgesluit nie. Ook die duiwel en sy magte word aan die oordeel onderwerp. Hilarius tipeer die ewige straf as 'n vuurstraf.

As alles aan Christus onderwerp is, handig Christus die ryk oor aan sy Vader. Vir Hilarius is die voleindiging 'n herstelling van die oorspronklike paradystoestand.

As 'n mens in ag neem dat Hilarius geen spesifieke geskrif aan sy siening oor die eskatologie gewy het nie, is dit nogal opmerklik hoe omvangryk die materiaal in sy werke oor die onderhawige tema is. Dit is duidelik dat Durst 'n baie groot studieveld gehad het en dat hy Hilarius se werke nougeset gefynkam het. Wat my veral beïndruk het, was om te sien hoe wyd Durst se kennis van die breë Patristiese studieveld is. Durst toon byvoorbeeld dikwels aan in watter mate Hilarius se siening met ander Kerkvaders se sienings ooreenstem of waar dit daarvan verskil. Die indeks van aangehaalde antieke outeurs wat agter in die boek verskyn, lewer bewys van die groot aantal Patristiese werke wat deur Durst hanteer is.

Durst het met hierdie ondersoek van hom 'n belangrike bydrae tot die studie van die Patristiek gemaak. Dit

is 'n knap stuk werk en ek wil graag die outeur daarmee gelukwens.

Loubser, JA 1987 - *The Apartheid Bible. A critical review of racial theology in South Africa*

Kaapstad: Maskew Miller Longman.
200 bladsye. Prys R19,95

Resensent: Dr JMG Storm

Gedurende 1986 het die Algemene Sinode van die Nederduitse Gereformeerde Kerk ten gunste van 'open membership for all races' gestem. Verder het die Sinode ook die 'scriptural justification of apartheid' verwerp. Met hierdie publikasie wil Loubser die twee besluite ten sterkste ondersteun. In sy gesprek gee hy ook aandag aan die Status Confessionis van die NG Sendingkerk asook die Kairos dokument. Die publikasie word afgesluit met gedagtes oor die toekoms van Suid-Afrika waarin 'faith without ideology' die pas moet aangee.

In die boek word daar min of meer soos volg aan bogenoemde sake aandag gegee:

- * Die ontwikkeling van apartheid in die Kerk;
- * Die ontwikkeling van 'n sogenaamde apartheidsteologie, hoofsaaklik as gevolg van die Neo-Calvinistiese invloed van Abraham Kuyper.
- * Foutiewe eksegese in die verlede en daarom die verkeerde gebruik van

sekere Bybeltekste om apartheid teologies en kerklik te ondersteun. (Hierdie tekste is wat Loubser die 'Apartheid Bible' noem.) Dit lei tot 'n volksteologie wat ontaard in 'n burgerlike godsdiens.

- Apartheid word uitgewys as 'n ideologie.
- Die nadelige invloed wat apartheid tussen die verskillende bevolkings-groepe gehad het op alle samele-wingsvlakke in Suid-Afrika.
- Die toekoms sonder apartheid.
- Die Bybelse eis van kerkeenheid wat ook een kerklike struktuur insluit.

Hierdie publikasie is beslis van aktuele belang vir die hedendaagse teologiese (en politieke) gesprek rondom kerkeenheid en die ekumeniese kerklike gesprek. Aangesien hierdie boek 'n behoorlike uiteensetting en verdediging gee van die kontroversiële 'oop'-besluite van die 1986-Sinode gaan dit myns insiens 'n publikasie word waarop die NG Kerk in die toekoms swaar gaan leun.

'n Ander baie interessante faset in die boek is die gedeelte waar Loubser uitwys hoedat die NG Kerk onder die invloed van die Neo-Calvinisme van Kuyper en sy pluriformiteitsleer 'n basis vir hulle teologiese denke verkry. Hier lê juis die groot verskil tussen die kerkbegrip van die NG Kerk (en Loubser), naamlik die beklemtoning van die antropologiese kant van die kerk as 'n gemeenskap van gelowige enkelinge deur bewuste belydenis van geloof teenoor die volkskerk-begrip van die Nederduitsch Hervormde

Kerk. Daarmee word die genadeverbond, as die basis van die kerk soos dit by Calvyn gevind word, verwerp.

Hierdie vrye-kerkgedagte waarop Loubser sy teologie en kerkbegrip bou tesame met sekere aannames wat hy op bladsy 7 maak waarop hy belangrike argumente bou, is myns insiens sterk aanvegbaar.

So beweer Loubser dat die ideale van die Franse Rewolusie die plek is 'where the roots of the Afrikaners' self-consciousness as a people is [are] to be sought. It is also of great importance that the church and the Bible did not play any direct role in this development. Thus the ground was prepared for a people's theology outside the official church.' Hierdie 'people's theology' lei dan tot aparte kerke. Intendeel, myns insiens het die Franse Rewolusie omtrent geen invloed uitgeoefen op die ou Boere nie, maar het hulle op grond van die Bybel die genadeverbond as basis van die leer van die kerk waardeur. Dit beteken dat die doop, en veral die kinderdoop, die uitgangspunt van hulle denke in hierdie verband was. Die kinderdoop op sy beurt veronderstel die gelowige gesin, familie en die samevoeging van gesin-families in 'n gemeenskap-gemeente en volk. Met ander woorde, die normale organiese opbou van ons mensebestaan binne die ruimte van die genadeverbond.

Omdat die kerk in hierdie sin dus 'n samevoeging is van gesinne en families wie se kinders in die ruimte van die kerk gebore word, gedoopt

word, grootword en mede gevorm word tot geloof om so mede-verantwoordelike gelowiges en lidmate te word, word die kerk wat sy uiterlike aansyn betref, mede bepaal deur die taal, die kultuur, die lewenstyl van die volk in wie se midde die kerk as draer van die evangelie leef en werk. So gesien, is die grense van taal en kultuur vir die kerk nie onbelangrik nie en daarom kan die kerk, as 'n gelowige gemeenskap van gesinne en families homself nooit losmaak van sy aardse menslike inkleding nie.

Enkele ander kritiese opmerkings:

Opvallend is die verbasende hooghartigheid waarmee die skrywer sy kerk en dié se geskiedenis kritiseer. Terwyl die 1986-Sinode se nederigheid, nuwe gehoorsaamheid, vasberadenheid om na die Woord alleen te luister, biddende opsien na die leiding van die Gees, ensovoorts, word vroeëre kommissies en fakulteite 'think tanks' genoem (bl 105) wat op 'n 'shaky biblical basis' (bl 63), met irrelevante argumente (bl 67) as 'willing agents' vir apartheid in die bres tree. Met bewerings dat sy kerk 'n 'prisoner of its own apartheid bible' (bl 88) was, wat op 'n 'subtle way' (bl 95) te werk gegaan het, laat vir my 'n swak smaak in die mond. Loubser gaan hier te werk soos die Duitse idealisme van die vorige eeu wat gemeen het dat alleen die nuwe en die hedendaagse belangrik geag moet word. Die verlede, die teologiese en kulturele erfgoed, word as verouderd en daarom as uitgedien en waardeloos van die tafel afgevee.

Het die sogenaamde 'think tanks' nie met net sulke pastorale bewoënhed oor die Bybel gebuig nie? Ek dink so.

Loubser se siening oor nasionalisme is vir my onoortuigend en nie Bybels nie. Om die liefde vir die eie bloot as 'self-love' te verstaan en om dit dan met sekere Matteus-tekste (bl 177) as ongehoorsaam aan Jesus te wil bewys, gaan nie op nie. Natuurlik kan nasionalisme 'n belemmering wees wat die spontane gemeenskap van die gelowiges verhinder, maar net so sal die gees van holisme wat weier om erkenning te gee aan die feit dat daar reeds 'n verskeidenheid van mense en volke in ons land bestaan, nie die opbou van die kerk dien nie. En om apartheid en (Afrikaner-) nasionalisme verantwoordelik te wil hou vir byna alles wat verkeerd en sleg is in die politieke en kerklike lewe in Suid-Afrika, is vergesog. Sou die verwoesting van *uhuru* wat oor Afrika losgelaat was, gesorg het vir 'n regverdiger bedeling in ons land en 'n groter godsdienstige hoogbloei? Apartheid mog van Suid-Afrika 'n 'international spectacle' (bl xi) gemaak het, maar dit het voorkom dat epidemiese siektes, hongersnood, diktatuur en massamoord op ons bodem vaardig geword het, soos elders in Afrika.

Met die lees van die boek bespeur ek by Loubser 'n gees van ekumeniese ongeduld wat die opbou van die kerk nie kan dien nie. Die drang tot 'n kerklike eenheidsstruktuur stry teen dit wat in die Nuwe Testament en in die ander literatuur van die vroegste kerk

gelees kan word oor die begin van die kerk. Hierdie ywer vir eenheid ontneem die kerk sy menslikheid deurdat dit die kerk wil laat opgaan in 'n illusionêre superstruktuur bestaande uit supermense. Dit verwar die uitdrukking 'eenheid in die geloof' met die onmenslike eendersheid van mense en dit laat die begrip, gemeenskap van die heiliges, opgaan in die gemeenskap van hemelinge.

Die feit dat die Kerkvaders reeds vroeg in die geskiedenis die algemeenheid van die kerk bely het, veronderstel dat die kerk oor 'n spektrum van plekke en situasies verspreid geraak het. Daarom veronderstel algemeenheid dus 'n veelheid. 'n Veelheid van gemeentelike lokaliserings; 'n veelheid van lewensituasies; 'n veelheid van mense in die kerk; 'n veelheid van kerke. Dit is nie algemeenheid ten spyte van die veelheid nie, maar op grond van die veelheid. *Una sancta ecclesia* kom nie neer op *uniformitas sancta ecclesia* nie.

Lesers sal ook moet besluit of die eis tot eenheid, soos dit by Loubser fungeer, nie deur hom tot 'n merkteken van die ware kerk verhef word nie. Nou is die kenmerk van die ware kerk nie meer soos Artikel 29 van die NGB dit stel nie, naamlik die regte prediking, regte sakramentsbediening en die handhawing van die tug nie, maar wel eenheid (verkieklik) oor die kleurgrens heen. Die soort van eis word graag met klem vanuit die ekumeniese teologie gestel.

Inderdaad 'n interessante boek waarin die skrywer slaag om die leser met 'n wye spektrum van die ekumeniese teologie van ons tyd in aanraking te laat kom. Ek wonder net waarom die skrywer die Engelse medium gebruik. Wil hy nie eerder sy eie 'kerkvolk' bereik nie?

Krüger, JS 1988 - Aandag, kalmte en insig

Pretoria: UNISA. xii + 159 bladsye.
Prys R30,00

Resensent: Prof PJ van der Merwe

Hierdie werk is die resultaat van etlike jare se navorsing, wat 'n besoek aan Sri Lanka ingesluit het. Die subtitel verduidelik wat die leser hierin kan verwag: "n Uiteensetting van Theravada Boeddhistiese meditasie aan die hand van die (Maha-) Sati-pathana-Sutta'.

Die inslag van die werk is taamlik tegnies, hoewel in 'n goed leesbare Afrikaans geskryf. Die betekenis daarvan lê meer op die godsdienshistoriese vlak, hoewel die skrywer in sy uitleg poog om 'n eietydse verstaan daaraan te knoop.

Die inhoudsverdeling sien soos volg daar uit: 'n Inleidende gedeelte skilder agtergrondaspekte (Pali, die Pali-kanon, die interne kronologie van die Maha-Satipathana-Sutta, die Theravada-skool, die sosiale konteks

van die Maha-Satipatthana-Sutta, meditasie en kennis, God en die siel, die buite-kanoniese kommentariële tradisie en die Visuddhimagga, Satipatthana en die twintigste eeu). Hierna volg 'n Afrikaanse vertaling van die Satipatthana-Sutta. Laastens word die Theravada-Boeddhistiese meditasie uiteengesit en toegelig.

Die werk bly deurgaans op meditasie gefokus, maar dan in 'n spesifieke Theravada-Boeddhistiese sin. Mistiek en meditasie vertoon sekere universele strukture en momente wat in die meeste godsdienstige tradisies redelik konstant bly. Elke godsdienstige tradisie druk egter ook sy eie stempel daarop af. Hierdie veranderlike aspek hang saam met die werklikheidsbeeld en lewensvisie wat in die tradisie leef. Die 'universele konstantes' kan slegs in 'n beperkte sin aan hulle vergroeiheid met die tradisionele ontstrengel word, want elke godsdienstige vorm op die ou end 'n organiese geheel, 'n eie hermeneutiese verwysingswêreld. Die skrywer probeer allermins die Theravada-Boeddhistiese verwysing van sy onderwerp ontken. Trouens, die werk bied 'n fassinerende venster op die Theravada-Boeddhisme.

Die afgelope klompie dekades word daar 'n wisselende belangstelling in die Weste in meditasie ondervind. 'Transendentale meditasie' is 'n voorbeeld van 'n beweging wat 'n dekade gelede 'n hoogbloei beleef het. Die meeste van hierdie bewegings kom egter op een of ander stadium voor die probleem te staan dat 'mediteer' 'n

oordragtelike werkwoord is. Beoefenaars kan dus op die lang duur nie vermy om die werklikheidsbeeld wat met die bepaalde meditasietradisie saamhang (en wat metafisiese opvattinge insluit), te aanvaar, af te wys of aspekte daarvan met hulle eie te sinkretiseer nie. (So het Transendentale Meditasie 'n duidelike Hindoe-verwysing.) Diegene wat nie regtig kans sien vir die vreemde werklikheidsopvattinge nie, verloor geleidelik belangstelling. (Ander vind meditasie as sodanig, na die aanvanklike bekooring, vervelig en steriel.)

Daar is diegene wat meen dat eie Christelike meditasietradisies ontgin moet word as antwoord op die aanbiede uit die Ooste, maar die meriete van so 'n ideaal laat ons daar.

Myns insiens is die werk dus nie vir die populêre of dilettantiese leser geskik nie (al wil dit soms voorkom of 'n breër leserspubliek veronderstel word). Vir die teologie lê die verdienste daarvan op godsdienstwetenskaplike vlak en dan spesifiek die godsdiensthistoriese en moontlik ook die godsdiens-fenomenologiese.

Van der Walt, BJ (red) 1988 - My roeping as Christenjongmens in die huidige Suid-Afrika

Potchefstroom: Instituut vir Reformatoriese Studies. Reeks 1, No 246/242. 39 bladsye. Prys onbekend.

Resensent : Ds JC van der Merwe

Bogenoemde publikasie val uiteen in ses hoofstukke deur ses verskillende outeurs.

1. God het 'n môre vir die Christenjongmens in Suid-Afrika - prof BJ van der Walt.
2. Bybelstudie: My roeping as versoende met God - ds JA Schutte.
3. Die roeping van die swart Christenjongmens as lidmaat en die kerk en burger van die staat in die huidige situasie in Suid-Afrika - ds OT Serobatse.
4. My roeping as bruin Christenjongmens in die huidige Suid-Afrika - mnr WT Voore.
5. Versoening in Suid-Afrika vandag - ds DC Coetzee.
6. Preek: Moenie oordeel nie - dr CJ Malan.

In die voorafwoord verduidelik prof Bennie van der Walt dat die studiestuk onder bespreking, net soos IRS-studiestuk 227 (November 1986) met as titel, Hoop vir die Christenjongmens in Suid-Afrika, uitgegee word vir ons hoërskooljeug.

My roeping as Christenjongmens in die huidige Suid-Afrika het sy ontstaan gehad as 'n naweekamp (vanaf 12-14 Junie 1987) op die plaas Nooitgedacht aan die Vaalrivier. Behalwe die lesings en 'deurlopende Skrifstudie' het die jongmense 'uit verskillende bevolkingsgroepe, wat so tragies geïsoleerd van mekaar lewe, kans gehad om mekaar beter te leer ken. Hulle kon iets van die vreugde daarvan ervaar om gewoon net as Christenjongmense (en nie as swart, bruin of wit jeug nie) te verkeer en te geniet'.

Reeds in die eerste referaat word dit duidelik dat prof Bennie van der Walt veral die politieke roeping van die jongmens in die oog het. Dit is egter ook baie duidelik dat hy 'n bepaalde siening ten opsigte van die politiek van die dag het. Reeds vroeg in sy lesing stel hy dit so: 'Moet dus nie van my verwag om wanneer ek met julle gaan gesels oor julle roeping as burgers van 'n staat en lidmate van 'n kerk, die twee fasette van julle lewe waterdig van mekaar te skei nie. In Suid-Afrika is ook die kerklike lewe verpolitiseer. En ongelukkig is dit sans nie 'n soort politiek wat Bybels verantwoord en dus vir ons as Christene aanvaarbaar kan wees nie. Ons roeping is dus om dit te verander, sodat ons ook in ons politiek die Here kan dien'.

Al gou word dit duidelik dat 'apartheid' as die groot oorsaak van al die probleme in Suid-Afrika uitgesonder word. 'Ons grootste probleem in Suid-Afrika is dat ons met 'n

verkeerde teenstelling werk, naamlik 'n teenstelling tussen kleur (blank en gekleur), in plaas van 'n teenstelling in geloof (in die ware God of 'n afgod).' '... ons fout is dat ons deur die apartheidsteologie so gebreinspoel is dat daar iets moet wees wat ons onderskei - self ons name (bv dat daar gepraat word van 'n 'moederkerk' 'n 'dogterkerk', 'sendende-' en 'sendingkerk').'

Ons het die mooi Bybelse beginsel van verskeidenheid en samehang so verdraai dat alle klem net op die verskeidenheid val - en uiteindelik geskeidenheid tot gevolg het. '... Voordat ons nou oor versoening en eenheid gaan praat, ook nog 'n waarskuwing. Voordat ons as blankes daaroor met ons medegelowiges uit ander volke kan praat, sal ons eers finaal en radikaal van apartheid afstand moet neem. (Daar is nie so iets soos 'vuil' en 'skoon' apartheid nie. Alle gedwonge skeiding tussen mense - veral dan gelowiges - is sonde.) Stel u voor dat u met 'n swart jongmens oor versoening praat, terwyl hy/sy weet dat u die apartheidsbeleid goedkeur. Dan leef u moes in twee kompartemente wat niks met mekaar te make het nie. Dan beteken die evangelie van versoening mos niks vir u (hele) lewe nie! Kan u u swart gespreksgenoot dan kwalik neem as hy/sy u opregtheid in twyfel trek; u nie kan vertrou nie?'

Redes wat die 'tragiese verdeeldheid' veroorsaak, word aangedui as

- * 'n ideologiese verafgoding van ons eie volk, kleur en kultuur;
- * vooroordele en stereotipe opvattinge oor ander groepe en volke;
- * materialistiese, selfsugtige aanbidding van ons rykdom en welvaart;
- * 'n oppervlakkige geloofslewe wat die Heilige Gees bedroef, en
- * onbekeerdheid van hart.

'Hoe meer ons toelaat dat ons deur al hierdie dinge beïnvloed word, hoe verder van mekaar sal ons (sowel as burgers van Suid-Afrika en lidmate van 'n kerk) van mekaar wegbeweeg.' Die oplossing lê vir Van der Walt nie in regeringsbeleid of sinodale besluite nie, maar in versoening en eenheid.

Versoening hoort dan ook vir hom tot die hart van die evangelie. Trouens, hy stel: 'Baie van ons dink nog steeds dat reverdigmaking die kern van die evangelie is en versoening bloot 'n minder belangrike uitvloeisel daarvan. Dit is egter nie so nie: Versoening hoort tot die hart van die evangelie. Ons sou selfs kon sê dat regverdigmaking en versoening alleen twee verskillende kante van dieselfde munt is.'

Verder sê hy 'versoening hoort nie net tot die hart van die evangelie nie, dit raak ook die hart van die mens. Die hart van versoening is 'n versoend hart'. Sy groot vraag is dan of die versoening wat God bewerk het werklik deurwerk - konkreet - in ons verhouding tot mekaar? Dieselfde retoriese vraag stel hy ten opsigte van eenheid. Want ook eenheid lê vir hom in die Skrif nie aan die omtrek nie,

maar dit hoort tot die kern van die evangelie. Alreeds aan die begin van sy omwandeling op aarde maak Christus dit baie duidelik dat die eenheid tussen gelowiges nie bepaal word nie, maar uitgaan bo alle natuurlike bande (van bloed, volk of ras).

In die paragrafie waarin hy oor die roeping van die jeug van Suid-Afrika handel, gaan hy van die veronderstelling uit dat die jongmense teleurgesteld is in die volgende:

- die situasie op politieke gebied;
- in die volksleiers wat 'halstarrig en krampagtig aan heiligverklarde tradisietjies vasklou';
- in kerkleiers wat 'nie die moed het om wat die Bybel werklik oor geregtigheid, versoening en eenheid leer, te sê en dit uit te leef nie, maar hulle deur rassitiese vooroordele laar voorskryf'.

In die lig hiervan roep hy 'die leiers van môre' op om die huidige situasie te verander deur o a mekaar beter te leer ken, dinge saam te doen (bv gesels saam, speel saam, sing saam, drink saam tee, eet saam). Dit kan geskied by gesamentlike toere, staptoere, kampe, hulpprojekte by skole en kerke, ensovoorts. Hy roep hulle ook op om polities geïnteresseerd en betrokke te raak, en om persoonlike geloofsverdieping na te streef.

Hy sluit sy referaat af met die waarskuwing dat hierdie 'n moeilike pad sal wees om te bewandel - maar

roep hulle op om dit te bewandel ten spyte van die teenstand wat hulle mag beleef.

Die tweede lesing bestaan hoofsaaklik uit Bybelstudie. Die gedeeltes wat behandel word, is 2 Korintiërs 5: 16-21 (versoen met God), Efesiërs 2: 8-22 (versoen met mekaar!), Efesiërs 4: 1-6 (eenheid in optrede en karakter), Romeine 15: 1-13 (een in navolging van Christus).

Die derde lesing is die lesing van ds Onesimus Serobatse: Die roeping van die swart Christenjongmens.

Vooraf skets ds Serobatse die huidige situasie. Dit is 'n situasie waarin swart jongmense voor 'n moeilike keuse gestel word: Hulle moet óf saamgaan met intimideerders, rowers, brandstigters, ensomeer 'óf hulle moet bereid wees om met hulle eie lewens te betaal omdat hulle as Christene nie aan geweld glo nie'.

Hy sien die huidige situasie ook nie net as swart teen swart nie; die verhouding tussen swart en blank is volgens hom nog slegter en die haat nog groter. 'Selfs blankes en swartes van dieselfde kerk is nie bereid om mekaar as medemense, meer nog, as broeders en susters in Christus te aanvaar nie. Die blankes besit feitlik alles in die land en bestuur en regeer ook byna alles. Dit is geen wonder dat ons nie vrede in die land het nie.'

As oorsake vir die huidige situasie sien hy die verhouding wat daar tussen die ouer garde van hierdie land geheers het. Ons ouer swart mense is ook deur die ouer garde van en die

blankes nie erken as volwaardige mense en as volwaardige burgers van hierdie land aanvaar nie. Ons moes 'buitekant' staan, ons is nie ingesluit in die regering nie.

'n Verdere oorsaak vir hierdie situasie sien hy as die frustrasie van die swart jeug vandag. 'Frustrasie slaan maklik oor in aggressie en geweld. En as 'n mens jou vyand nie in die hande kan kry nie, dan haal jy jou gevoelens naderhand selfs uit op jou eie mense, of jou eie skool ...'

Ds Serobatse onderskei dan vier terreine waar die jeug betrokke is, naamlik gesin, skool, kerk en staat. Hy noem dit 'n huis met vier kamers en dui dit tegelyk aan as die huis waarin die jongmense opgevoed en voorberei word vir hulle roeping in die koninkryk van God.

Wat betref die swart jongmense ('in vergelyking met die blankes') is die probleme legio. Ten opsigte van gesinslewe, sê ds Serobatse, 'is feitlik alle swart gesinne arm, baie vaders en moeders is werkloos, behuising is swak, salarisse wat swart plot- en plaasarbeiders (in die omgewing van Potchefstroom) kry, is baiekeer nie eers die bedrag wat blanke kinders maandeliks vir sakgeld ontvang nie'.

Die eerste taak wat die swart jongmense het, is om die gesinslewe van die swartmense weer op 'n gesonde basis te plaas. 'Ons sal weer moet teruggaan na die verbondsgedagte van die Bybel (Gen 17): God sluit met Abraham en Sara en hulle kinders 'n verbond. Hierdie verbond bind ook

die gesin saam. In hierdie verbond-gesin moet daar meeleving, belangstelling en liefde wees tussen pa en ma, tussen ouers en kinders en tussen broers en susters. Almal moet voel hulle word aanvaar soos wat hulle is, hulle is deel van hierdie gesin. Hulle moet mekaar help, vir mekaar sorg, vir mekaar omgee en mekaar die regte pad help wys.'

Ten opsigte van die skoollewe en die swart jeug teken ds Serobatse net so 'n swart prentjie. Daar bestaan byna geen kleuterskole nie, laerskole se fasiliteite is swak in vergelyking met dié van blanke skole; hoërskole is ver van die huis en daar bestaan geen koshuise nie. Tegniese skole is baie skaars. Onderwysers is glad nie, of nie goed genoeg vir hulle werk opgelei nie. Meeste kinders vind dit moeilik om in 'n taal wat nie hulle moedertaal is nie (Engels of Afrikaans), te leer. Onrus by swart skole ensomeer laat hom konkludeer dat kinders by sulke skole nie opgevoed word met mooi ideale vir die toekoms nie. Wat die kerklewe van die swart jeug betref, wil dit half deurskemer die swart kerkklidmate self nie die jongmense as 'n belangrike deel van die kerk aanvaar nie. Tog roep hy die swart jongmense op om saam met die blankes en kleurlinge projekte aan te pak en eenheid na te streef.

Oor die politieke lewe van die swart jeug sê ds Serobatse: 'As blanke jongmense het julle al op agtien jaar stemreg. Ons swart jongmense van dieselfde leeftyd het dit nie en weet nie

wanneer hulle dit eendag sal hê nie, indien ooit'.

Sy vraag is of ons die swart jeug wat in 'moeilike omstandighede grootword' kan verkwalik. Hulle het nie entoesiasme vir die toekoms nie. Die groot rede is 'dat baie van hulle in die gesin, skool, kerk en staat nie die aanvaarding, erkenning en liefde gekry het wat enige jongmens nodig het nie. Kan ons hulle dan kwalik neem as hulle liever die huis met al vier kamers wil afbrand?'

Ook vir ds Serobatse lê die oplossing vir die probleme daarin dat ons mekaar moet aanvaar. Jongmense moet hulle harte vir mekaar oopmaak en mekaar vind en help.

Mnr Jasper van Voore se lesing handel oor 'My roeping as bruin Christenjongmens in die huidige situasie in Suid-Afrika'. Ook hierdie lesing kom uiteindelik neer op die uitwys van die huidige situasie as middernagtelik swart en donker. Die oplossing lê ook vir hom in versoening met God en versoening met die medemens. Voordat ons egter met mekaar versoen kan word, moet ons mekaar eers leer ken.

Hierdie lesing word gevolg deur 'n inset van ds Chris Coetsee oor versoening in Suid-Afrika vandag. Die laaste paragraaf van sy lesing vat sy hele gedagtegang oor die saak so saam: 'Blywende versoening in die Suid-Afrikaanse situasie begin by die versoening wat God vir die wêreld bewerkstellig het. Elkeen wat die wonder en die krag van hierdie versoe-

ning ervaar het, is vir God 'n werktuig vir versoening. So iemand word verlos van vrees, die eis van vergoeding, die verlange om gelykgestel te word. So iemand weet dat 'n gemeenskap vernuut word deur 'n rewolusie wat in elke mens se eie hart moet begin en dan sal deurwerk na sy lewe en gemeenskap waarin hy leef.'

Die slothoofstuk bestaan uit 'n preek van dr Chris Malan oor Matteus 7: 1-6, 'Moenie oordeel nie'.

Enkele opmerkings

Behalwe vir 'n spelfout hier en daar, byvoorbeeld burin i p v bruin bl 1, met i p v moet bl 21, en werklike i p v werklike bl 27, Mnr. W. J. Voore i p v Mnr. W. J. Van Voore in die inhoudsopgawe, lees die boekie maklik en sonder moeite.

Daar kan met groot vrug kennis geneem word van talle sake wat in die boekie aan die orde kom. Die boekie is uiteraard 'n produk van die Gereformeerde Kerk(e) vir die Gereformeerde Kerk(e). Behoeftes wat daarin behandel word, is behoeftes soos wat dit aangevoel is deur (sommige?) teoloë van die Gereformeerde Kerke.

Wanneer hierdie oplossings aangebied word as klinkklare oplossings, en dan nogal as politieke oplossings, vir die uiters gekompliseerde probleme waarmee Suid-Afrika te kampe het, dan sit ek, selfs nadat ek die boekie ernstig deurgelees het, met meer vrae as antwoorde. 'n Mens het, nadat jy die boekie weer en weer deurgelees het, die gevoel dat jy hier te make het

met 'n produk wat baie simplisties met die werklike politieke probleme en met die oplossing vir die politieke probleme te werk gegaan het.

Dit waaruit Suid-Afrika se politieke probleme werklik voortspruit, is so diep en so gekompliseerd dat dit nie net aangedui kan word as ideologiese verafgoding van die eie volk, kleur, kultuur, ensomeer nie.

My vraag is ook hoe verantwoordelik is dit om by 'n kamp van jongmense op eensydige wyse die Suid-Afrikaanse situasie te teken as net donker, net onregverdig, net midder-nagtelik, terwyl die feite ook 'n ander kant weerspieël.

'n Mens kan blanke jongmense nie verkwalik indien hulle na so 'n bombardement erg aan skuldgevoelens ly nie. Uiteindelik, hoewel dit nêrens gesê word nie, word hier ook maar net 'n ander politieke model geïmpliseer - en dan een wat moeilik op 'n ander lees geskoei sal kan word as dié van een man een stem.

Ek wil egter graag die boekie aanbeveel. Dit kan dien as basis vir 'n nuttige gesprek oor die werklike toekoms van Suid-Afrika en die Christenjongmense se werklike verantwoordelikheid ten opsigte van hierdie toekoms. Veral aangesien daar ook ander beskouings oor sake soos eenheid, die Suid-Afrikaanse situasie en verantwoordelike politieke moontlikhede gehuldig word en wat op net sulke goeie Bybelse gronde gestel kan word as 'oplossings' vir ons situasie.

Van Houten, RL 1988 - *The Message of Harare*

Grand Rapids: The Reformed Ecumenical Council, News Exchange - Special Edition, Vol XXV, No 6-7, June-July. 28 bladsye. Prys onbekend.

Resensent: Prof HG van der Westhuizen

Dit is nou al geskiedenis dat die Gereformeerde Ekumeniese Sinode te Harare vanaf 24 Mei tot 10 Junie 1988 vergader het.

Hierdie spesiale uitgawe van *News Exchange* (verder kortweg *The Message*) gee 'n kort oorsig oor die hele byeenkoms. Dit is nie van soveel belang om te weet dat honderd en vyftig persone die konferensies en meer as honderd afgevaardigdes van een en dertig van die vier en dertig lidkerke die sinode bygewoon het nie. Wat wel van groter belang is, is die sogenaamde boodskap van Harare. Wat is hierdie boodskap?

Daarvoor moet ons na die gebeure self kyk. *The Message* rapporteer 'n aantal veranderinge. Eerstens is die naam van die Gereformeerde Ekumeniese Sinode (GES) na Gereformeerde Ekumeniese Raad (GER) verander. Daar het 'n nuwe formulering van die GER se grondslag gekom; 'n nuwe formulering van die status van besluite; 'n nuwe algemene sekretaris in die plek van dr Paul Schrottenboer, die eerste een sedert 1963, naamlik Richard L van Houten.

Ten opsigte van besluite kan die volgende vermeld word. Die *Committee on Missions and Diakonia* (CMD) moet 'n studie maak oor sending omdat 'the concept of mission was not clear' (bl 4). Eienaardig dat kerke al minder weet wat sending is!

Die *Commission for Theological Education and Interchange* (CTEI) het vyf besluite geneem: Om verantwoordelik te wees vir biblioteekontwikkeling by teologiese seminaries oor die wêreld, vir die skep van die teologiese forum, om in 1992 'n konferensie oor Christelike etiek te reël, om 'n gids van teologiese opleidings wêreldwyd op datum te bring, om teologiese uitruiling te bevorder. Ten opsigte van laasgenoemde 'the committee was asked to encourage the theological schools in the first world to seek that some of their students do part of their theological education in a third world context' (bl 5).

Die *Youth Christian Education Committee* (YCEC) moet op 'n konferensie in 1992 handel oor 'What in the world are youth to do?' 'n Opdrag van 1984 oor kindernagmaal is nog nie afgehandel nie.

Meelewing tussen Eerste Wêreld en Derde Wêreld word sterk bepleit deurdat lidmate oor en weer moet gaan meeleeft en dan die meelewing terug moet rapporteer en interpreteer. Die betrokke *Committee for Sharing Resources* (CSR) moet ook 'n studie maak oor 'The social calling of the church' (bl 7).

Ten opsigte van die blad *News Exchange* (NE) sal probeer word om dit by alle predikante van lidkerke te versprei en ook om dit in soveel lidkerke as moontlik se taal te vertaal.

Wat ekumeniese betrekkings betref, kon die GER in Harare nie sover kom om lidmaatskap van sy lidkerke met die WRK te verbied nie. Vier van sy lidkerke is ook lid van die WRK (bl 8).

Vier kerke het op Harare hulle lidmaatskap van die GER opgesê: Die Gereformeerde Kerke in Suid-Afrika, die Orthodox Presbyterian Church of America, die Reformed Churches of New Zealand en die Christelike Gereformeerde Kerk van Nederland. Die afgevaardigdes van Nigerië, Sri Lanka en Japan het ook vas bly staan by Skrif en belydenis. Die Church of England of South Africa (CESA) het ná die vergadering ook bedank. Die motief van hierdie bedankings lê nie alleen in die beswaar teen lidmaatskap van WRK-lidkerke wat teen die Bybelse en belydenisgrondslag van die GER bots nie, maar ook in die verskil van opvatting oor die gesag van die Bybel en in die verskil van opvatting oor homoseksualisme.

Besondere studieprojekte van die GER is 'The family in crisis today' en 'Facing the challenge of secularism'.

Rasseverhouding was 'n groot punt op die agenda van Harare. Natuurlik het dit oor Suid-Afrika gegaan. Die NGK het as bydrae hieroor sy dokument *Kerk en Samelewing* (KES) voorgelê. Die GKSA het 'n gravamen

voorgelê dat 'n vorige memorandum nie die nodige aandag gekry het nie. Dr Boesak en dr Smith 'het nie alleen verbete aanvalle op die blanke Afrikaanse kerke geloods nie, maar ook nuwe politieke materiaal wat glad nie in die agenda was nie, is hier op die tafel gebring' (VE d'Assonville, *Bybel en Volk*, 3/6, 15-23). Tevergeefs het proff Spoelstra en Helberg gepleit dat 'alleen kerklike sake op kerklike wyse' (Dortse Kerkorde, Art 30) behandel moet word.

Enkele voorbeelde van die talle politieke argumente is die volgende: '... South Africa is heading for one of the greatest disasters since World War II. The South African defence force has, to all intents and purposes, taken over control of the black townships and is following a refined strategy of destabilization of neighbouring countries' (bl 11).

Dit word gesê in 'n Marxistiese buurland, Zimbabwe, terwyl die openingstoespraak deur 'n Marxistiese politieke leier gelewer is (D'Assonville, *aw*, bl 19).

Is dit 'n gebrek aan sensitiwiteit of is dft die boodskap van Harare?

Dr Nico Smith het voorgestel dat die NG Kerk-familie onder die leiding van die GER in Suid-Afrika moet vergader om 'the reports of the Advisory Committee on Race Relations' te bespreek (bl 13). Volgens berigte (*Die Kerkbode*, 14 Oktober 1988) gaan dit moeilik om hierdie besluit uit te voer: 'Die feit dat die uitpraat-beraad van die lidmate van

die NG Kerk-familie waartoe in Junie in Harare besluit is, nou uitgestel is (*Die Ligdraer*, blad van die NG Sendingkerk, sê selfs in 'n opskrif dat dit 'van die baan' is), moet betreur word ... Dié besluit is destyds as 'n 'wonderwerk' beskryf ... Terug by die huis, het die probleme eger van nuuts af aan begin ... Die NGSK en die NG Kerk in Afrika (van wie die Harare-voorstel oorspronklik gekom het), steek vas met allerlei besware en voorwaardes' (bl 6).

Die standpunt van die NG Kerk op Harare, wat daarop uitgeloop het dat dr Nico Smith die beraadvoorstel gemaak het, is die volgende: 'Since any ideology speaks decisively above or alongside the truth of the Bible, apartheid as an ideology and its application as a political and social system by which human dignity is adversely affected, and whereby one particular group is suppressed by another, cannot be accepted on Christian-ethical grounds because it contravenes the very human dignity of all involved. It must therefore be considered as sin' (bl 12).

Hierdie motivering van die NGK se versoek aan Harare om apartheid as sonde te ag, gaan in die gees van die tyd van 'n paar selfgeproduseerde 'waarhede' uit, byvoorbeeld dat apartheid 'n ideologie is en dus niks met Bybels-aanvaarde en natuurlike wetmatighede of historiese realiteite te doene het nie; dat apartheid as ideologie menslike waardigheid vyandig aantast; dat apartheid as

politieke stelsel die onderdrukking van een groep deur 'n ander groep is. Geen ruimte word opgemerk vir die genuanseerde politieke situasie van verskillende volke, historiese aansprake en soewereiniteite in Suid-Afrika nie. Na alles word sonder meer van die etiese vlak af, slegs met vermelding van menslike waardigheid, op sonde besluit. In 'n land van Sosialisme sal die sosiale evangelie altyd 'n bietjie waardeur word.

Aan die periferie van die GER in Harare was daar tog ook waarheid. Ds M Makgale het byvoorbeeld in sy bydrae oor kontekstualisering gesê:

'... that a preacher should be able to communicate with his listeners in their own mothertongue. This is the only way that context of a sermon could reach not only the conceptual awareness of people, but also their emotions' (bl 25).

Dit is in ooreenstemming met die grondslag van die volkskerklike sendingbeleid.

Dit is moeilik om net uit *The Message* alleen te oordeel of *The Message* objektief en volledig is. VE d'Assonville, wat self daar was, sê egter: 'Weer eens: Die nuus word vermink, nie deur wat gesê word nie, maar deur wat *nie gesê word nie*' (*Die Kerkblad*, 7 September 1988, bl 10-11).

In ekumeniese verband moet ons egter van *The Message* kennis neem - sodat dit beoordeel kan word of dit 'n ander boodskap begin dra as die evangelie.

Du Preez, J 1988 - Die aantrekkingskrag van die Marxisme vir die Derde Wêreld

Stellenbosch Teologiese Studies No 16. 64 bladsye. Prys 17,00

Resensent: Prof HG van der Westhuizen

Boeke wat van die buiteland ingevoer word, is deesdae met die lae randwisselkoers peperduur. Daarom sou 'n mens goedkoper inheemse publikasies verwelkom. Maar die prys van hierdie tydskrif van 'n paar bladsye wat met twee krammetjies aan die rugkant gebind is, laat jou steier!

Die inhoud moet egter dringend minstens by alle predikante uitkom.

Die inhoudsopgawe weerspieël al dadelik die sistematiese aanpak en die wydreikende omvang van hierdie uiters aktuele tema. Nadat die begrippe aantrekkingskrag, Marxisme en Derde Wêreld verklaar is, word die aantrekkingskrag van die Marxisme vir die Derde Wêreld of MOL-lande, dit wil sê Minder Ontwikkelde Lande, ten opsigte van 'n hele aantal faktore uitgespel.

Genoemde faktore behels sosio-ekonomiese, politieke en kerklike faktore. Belangwekkende sake word hier bespreek.

Die aantrekkingskrag van die Marxisme self word onder die opskrifte Maatskappy-analise, Vervreemdings-teorie, Geregtigheid, Vooruitgang deur stryd en konflik, Kragontplooiing,

Eenheid tussen teorie en praktyk, Toekomstvisie en wetenskaplikheidsaanspraak bespreek.

Myns insiens is die beste hoofstuk hoofstuk vyf wat handel oor die religieuse aantrekkingskrag van die Marxisme. Hier blyk die Marxisme 'n vervangingsgodsdienst te wees. Dit wil 'n substituuat vir godsdienst wees. God word vervang met kollektiewe mensheid, skepping met produksie, paradys met kommunistiese staat, hiernoumaals en hiernamaals met pre- en postrevolusie, Satan met Kapitalisme, lydende Verlosser met lydende proletariaat, bekering met revolusiegees, eskatologie met nuwe toekoms, evangelie met Sosialisme en so meer.

In hoofstuk ses word die kerk van Christus in die kragveld van 'n ideologie soos die Marxisme-Leninisme bespreek. Die saambestaan van die kerk en Kommunisme word weer sterk onder die loep geneem. Ook hier kan byna met alles wat die skrywer sê, saamgestem word; behalwe met die uitdrukking wat deesdae meermale deur sommige teoloe en kerke gebruik word, naamlik dat ons 'op weg na die voleinding tekens van die koninkryk (moet) oprig ...' (bl 46). Daartoe is ons myns insiens nie in staat nie!

Ook in die laaste hoofstuk, hoofstuk sewe, wat oor die getuienistaak van die kerk in die kragveld van die Marxisme-Leninisme handel, kan heelwat aksentverskille met die skrywer onderskei word. Enkele voorbeelde sal voldoende wees. Onder gemeenskap (*κοινωνία*) word van die kerk as

'n alternatiewe gemeenskap gesê: 'As gemeenskap wat wesenlik anders is as enige gemeenskap in die wêreld, is die kerk geroepe om voortdurend dié eenheid te konkretiseer wat reeds in Christus gegee is, en wat buitestaanders daartoe sal bring om na God te vra' (bl 49). Hierdie kerkeenheid word 'n *sine qua non* vir die kerk genoem. Johannes 17, waarna verwys word, handel natuurlik nie oor 'n sigbare organisatoriese eenheid van 'n gemeenskap wat die wêreld moet sien nie, maar dit handel oor 'n geloofsgemeenskap 'sodat die wêreld kan glo ...' (Joh 17: 21).

Dat die kerk se 'dade tekens (is) van die werklike teenwoordigheid van die koninkryk wat gekom het en wat kom' (bl 50), is weer eens 'n oorskatting van die kerk se vermoë.

Op bladsy 54 word die standpunt summier gehandhaaf: 'Uit die feit dat die mens beeld van God is, kan basiese regte (en pligte) vir alle mense afgelei word'. Onlangs het 'n professor in Regte by Unisa in sy intreerede hierdie standpunt as 'n dwaling aangemerkt (JM Potgieter: Gedagtes oor die Christelike grondslag van menseregte).

Die woordjie 'stry' (stryd) is vir meer as een interpretasie in die volgende sin vatbaar: 'Die politieke diakonaat ... sal dus met al die geestelike middele tot sy beskikking stry vir sosiale geregtigheid vir almal op alle terreine' (bl 55).

Dit is 'n vraag of die idealisme van die sin hierna uit die Positivisme of uit die Bybel kom: 'Die aarde moet op so

'n wyse gevu word (Gen 1: 28), op so 'n wyse onderwerp en bewerk word (Gen 1: 28; 2: 15) dat dit al meer iets van die nuwe aarde sal vertoon' (bl 56).

Dat 'n deel van hierdie boekie reeds in die *Ned Geréf Teologiese Tydskrif* van 3 Julie 1988, bladsy 271 tot 275, verskyn het, dra by tot die verspreiding van die broodnodige stof wat in hierdie publikasie vervat is. Mag dit nog wyer gelees word.

Algemene Kommissie vir die Diens van Barmhartigheid van die Nederduitse Gereformeerde Kerk 1986 - Die diakonaat en die alkohol- en dwelmafhanglike

Pretoria: Nederduitse Gereformeerde Kerk. 186 bladsye. Prys R 7,50

Resensent: Ds AJ van Staden

Die Nederduitse Gereformeerde Kerk het met hierdie monografie 'Die diakonaat en die alkohol- en dwelmafhanglike', daarin geslaag om vanuit die diakonaat 'n stuk literatuur beskikbaar te stel wat 'n moeilike en gekompliseerde aangeleentheid in verstaanbare taal teoreties en prakties behandel.

Die inhoud van hoofstuk 10 voorsien in 'n behoefte wat by baie persone wat die alkoholis wil help aanwesig is, naamlik hoe om die alkoholis te motiveer vir behandeling. Op 'n baie

praktiese maar kundige wyse word die motiveringstegniek hanteer nadat daar 'n realistiese beeld van die alkoholis gegee is. Egliedes, werkgewers en mede-lidmate kan met groot vrug van hierdie hoofstuk gebruik maak.

Wat veral vir my verblydend was, is die feit dat daar in hoofstuk 12 en 15 aandag gegee word aan die voorkoming van chemiese afhanklikheid en die praktiese toepassing van nasorg. Daar is veral op 'n kundige wyse aangetoon hoe daar nasorg gelewer kan word wat die chemiese afhanklike in staat stel om weer in die gemeenskap 'n heraanpassing te maak. Hulpbronne vanuit die gemeenskap van die gelowiges, soos byvoorbeeld die CAD, is van groot waarde vir die chemiese afhanklike en weer eens slaag die skrywers daarin om genoemde hulpbronne deur middel van 'n duidelike beskrywing aan die leser bekend te stel.

Graag beveel ek hierdie monografie aan vir elke persoon wat meer van alkoholisme en dwelmafhanglikheid wil leer, ook wil meehelp om die mede-broer of -suster wat afhanklik geraak het, vir behandeling te motiveer en ná behandeling deel van die nasorgspan te word wat die moontlikheid vir heraanpassing kan help skep.